

ud så sent som januar 1949, da rigsdagsgruppen lagde sig fast på formelen »principielt Nordblok i Atlantblok, hvis ikke muligt Nordblok, som Sverige og Norge kunne blive enige om, hvis ikke: Atlantblok« (Rigsdagsgruppens protokol 25. jan. 1948). Som yderligere illustration af, at også De konservative var usikre, kan anføres to samtaler, som et medlem af den amerikanske FN-delegation, G. Hayden Raynor, i november 1948 og januar 1949 havde med OBK's nære medarbejder Kristen Amby (*General Records* --- 820.40/11-1548 & 820.40/1-1149). I november udtalte Amby sig utvetydigt for Danmarks medlemskab i Atlantpagten, mens han i januar fremhævede alle Danmarks vanskeligheder med hensyn til medlemskab. Hvis Danmark skulle gå med, måtte man insistere på klare sikkerhedsgarantier, som han imidlertid tvivlede på, at Danmark kunne få. OBK har nok ret i, at udenrigsminister Rasmussens position var en komplicerende faktor, og at denne i virkeligheden var imod Atlantpagten (1947-50, s. 86); derimod er det nok tvivlsomt, hvor stor en selvstændig rolle han spillede for udformningen af regeringens politik. OBKs forgænger på udenrigsministerposten er i øvrigt (bortset fra Aksel Larsen) den eneste af de i disse bind optrædende personer, hvis politik bedømmes entydigt negativt.

OBK udtrykker i forordene til begge bind sit håb om, at de vil være til nytte for den historiske forskning. Disse forhåbninger er givetvis blevet indfriet. Den nytte, historikere og andre kan drage af disse bind, ligger fortrinsvis i det dokumentariske materiale, de fremlægger, men man må også fremhæve den indsigtfulde tolk-

ning, som lægges for dagen i afsnittene om Sydslesvig-spørgsmålet.

De fleste tolkninger af de politiske begivenheder er dog meget tydeligt præget af forfatterens politiske holdninger. Det gælder bl. a. tolkningen af den udenrigspolitiske kontekst for såvel Europa – som sikkerhedspolitikken, der er domineret af et traditionelt koldkrigsperspektiv, og det gælder i indenrigspolitikken især tolkningen af De radikales sikkerhedspolitiske linie. Men ingen havde vel heller forventet, at OBK ville have været i stand til at frigøre sig af tankebaner, der har præget et langt politisk liv.

Nikolaj Petersen

Fin n Petersen: *Grønlandssagens behandling i FN 1946-54*. (Odense Universitetsforlag, 1975). 128 s.

Med 1953-grundloven inkorporeredes Grønland i Danmark og var således ikke længere statsretligt set en koloni (eller 13 for at være nøjagtig). Dette skridt kan karakteriseres som den statsretlige konsekvens af den nyordning, der med de 8 grønlandslove af 1950 fundamentalt ændrede en 100-årig dansk kolonipolitik. Grønland blev åbnet, Den Kongelige Grønlandske Handels monopol blev afskaffet, og der investeredes betydelige beløb i udvikling af erhvervsliv og infrastruktur.

Omlægningen i sin helhed forståes let som udsprunget af krigstidens erfaringer, hvor Grønland »klarede sig selv«, og af den modstand, som kolonialismen løb ind i efter 1945.

Modstanden mod kolonialismen kom i høj grad til udtryk i FN. Både

ved indgående drøftelser af de indsendte rapporter fra formynderskabsområder, og især ved behandlingen af de indberetninger om »ikke-selvstyrende områder« (kolonier), som medlemslandene var forpligtet til at indsende.

Danmark indsendte sådanne indberetninger for Grønlands vedkommende i årene 1947–54. At følge grønlandssagens behandling i FN i disse år synes derfor velmotiveret for at få taget hul på at belyse de internationale konjunkturers indflydelse på nyordningen i Grønland.

Den foreliggende afhandling er dog mere snævert afgrænset. Det skal nok ses i sammenhæng med, at den er udarbejdet som et speciale ved Odense Universitet, og af gode tidsmæssige grunde må specialestuderende begrænse deres undersøgelser.

Forfatterens intention har været, »at give en så vidt muligt kronologisk skildring af det danske arbejde i FN, som resulterede i, at generalforsamlingen næsten enstemmigt godkendte ændringen af Grønlands status« (s. 7), at »(beskrive) statusændringen i forhold til FN ... og som et led i kolonidebatten i FN« (s. 8). Under denne beskrivelse har han søgt at påvise, at lrs. Hermod Lannung udførte sit hverv som FN-delegeret »med stor dygtighed ... (og) således i høj grad (bidrog) til, at statusændringen fik FNs godkendelse« (s. 7f). Ligeledes har han forsøgt at påvise, at Grønlands ligestilling »var et naturligt led i udviklingen af det grønlandske samfund ... (idet) der ikke var tale om, at den danske regering manipulerede det grønlandske landsråd til en enstemmig tilslutning ...« (s. 8).

Den del af afhandlingen, der er lykkedes bedst, er så absolut den de-

taljerede gennemgang af FN-organernes behandling i efteråret 1954 af den danske meddelelse om ophør af informationer om Grønland (s. 31–76). De officielle FN-referater er her suppleret med materiale fra Lannungs arkiv, hvilket tillader at følge de danske overvejelser, for så vidt som Lannung har været impliceret.

Det fremgår, at de danske bestræbelser gik ud på at få ophøret godkendt i en resolution, der på den ene side kunne samle størst muligt flertal, men på den anden side heller ikke måtte træde kolonilandenets interesser for nær. Noget sådant var sket ved anerkendelsen af ophøret af informationer fra den amerikanske koloni Puerto Rico i 1953, hvor den godkendende resolution fastslog generalforsamlingens besluttende kompetence i sådanne forhold. Man var på forhånd forberedt på kritik af, at den grønlandske befolkning ikke havde haft lejlighed til i en folkeafstemning at tage stilling til statusændringen, hvorfor man da også i indberetningen søgte at bagatellisere dette, ja Lannung gik så vidt som at udtale sig en udtalelse fra Grønlands landsråd, der skulle fastslå, at selvbestemmelsesretten var sket fyldest (s. 32). Et sådant andragende ses dog ikke at have været forelagt landsrådet (Landsrådets forhandlinger 1954).

Problemet med den manglende folkeafstemning i Grønland klaredes ved at lade de 2 grønlandske folketingsmedlemmer Frederik Lyng og Augo Lyng bedyre, både i det forberedende udvalg og i 4. hovedudvalg, at ændringen var sket i fuld overensstemmelse med den grønlandske befolknings ønsker. »Her lod vi grønlænderne tale – meget virkningsfuldt« noterede Lannung efter mødet i 4. hovedudvalg (s. 107).

Derimod undgik man ikke en principdebat om generalforsamlingens kompetence, og man undgik ikke, at en passus herom indgik i den endelige resolution.

At denne fik så stort flertal (45 for, 1 imod og 11 undlod) mener forfatteren skyldtes Hermod Lannungs dygtige arbejde gennem årene. Det er dog nok et spørgsmål, om ikke netop den pågældende passus om generalforsamlingens kompetence reddede det store flertal hjem, som forfatteren også selv er inde på side 89.

Den stærkt positive vurdering af Lannungs rolle i forløbet er næsten fremtvunget af, at Lannungs arkiv har leveret hovedparten af materialet til afhandlingen. Det vil være interessant at se, om denne vurdering kan holde, når andre centralt placerede personers arkiver bliver tilgængelige, og når regeringspolitikken er blevet nærmere analyseret.

De indledende kapitler (s. 9–31) har måttet skrives på sekundær litteratur, og de skæmmes desværre af en del fejllæsninger og -dateringer. Der gøres dog rede for FNs institutionelle apparat omkring den behandling, der blev informationer fra ikke-selvstyrende områder til del, ligesom der gives et kortfattet rids af den grønlandske nyordnings væsentligste træk.

Det lykkes også at vise, at det danske udenrigsministerium allerede i 1946 var indstillet på at indlemme Grønland i Danmark. Og dette viser en langt større dansk interesse i dette spørgsmål, end det hidtil kendte materiale lader røbe. Herfra vidste vi, at der i 1948 var danske røster fremme om det, og at Hans Hedtoft samme år spurgte landsrådet, om det ønskede repræsentation i rigsdagen, hvad det sagde nej tak til, men altså i 1952

godtog. En undersøgelse af sammenhængene i denne omvendelse vil kunne kaste lys over, om forfatterens opfattelse af, at den danske regering ikke havde »manipuleret« landsrådet, kan holde.

Et hovedresultat i afhandlingen, at Danmark gennemførte en statsretlig ændring af Grønlands status, inden indberetningspligten blev for besværlig at leve med – og komme ud af, kan yderligere undersøgelser dog næppe røkke ved.

Axel Kjær Sørensen

Axel Steensberg. 1st June 1976. Caritas Romana. The Concept of Culture. Editor: Grith Lerche. (National Museum of Denmark). 110 s.

Ellen Jørgensen har engang udtalt, at festskrifter er en landeplage i den lærde verden, og det må også indrømmes, at mange bidrag i dem ville være bedre tjent ved vedblivende at være gemt i skrivebordets skuffe. Anderledes med festskiftet til Axel Steensberg, hvis redaktion har fået den udmærkede tanke at bringe to af hans danske artikler på engelsk. Den ene er Caritas Romana med sagnet om den fængslede Cimon og hans opofrende datter, der friede sin fader fra sultedøden ved at give ham die, således som det er udformet i maleri, grafik og i skæringer på møbler; den anden beskæftiger sig med begrebet kultur, et arbejde af mere teoretisk natur. Derefter følger en bibliografi over Axel Steensbergs arbejder, illustreret med billeder fra hans liv og samkvem med andre forskere. Desværre har redaktionen måttet give op over for et billede fra Herning 1955 med Svend Larsen. Kan virkelig den dygtige leder af Odense Bys